

(א) [מספ' פ"ו ה"ג], (ב) [נשל מ"ב], (ג) [נשל מ"ג], (ד) [נשל מ"ד], (ה) [נשל מ"ה], (ו) [נשל מ"ו], (ז) [נשל מ"ז], (ח) [נשל מ"ח], (ט) [נשל מ"ט], (י) [נשל מ"י], (יא) [נשל מ"יא], (יב) [נשל מ"יב], (יג) [נשל מ"יג], (יד) [נשל מ"יד], (טו) [נשל מ"טו], (טז) [נשל מ"טז], (יז) [נשל מ"יז], (יח) [נשל מ"יח], (יט) [נשל מ"יט], (כ) [נשל מ"כ].

גליון הש"ס

תוס' ד"ה אבל. לאו דווקא צורך. ע"י לעיל מג ע"ה תורה"י אידי:

הגהות הב"ח

(א) גמ' לא נצרכה אלא שיש לו; (ב) שם במשנה רקק בפניה; (ג) גמ' בין בזה ובזה; (ד) ר"ה ודברי ובי' מכלל דהבריו נמי; (ה) ד"ה איתמא לחבלה ממש שבוכה ע"מ לחבלה; (ו) ד"ה ודברי ובי' מכלל דהבריו נמי; (ז) ד"ה איתמא לחבלה ממש שבוכה ע"מ לחבלה; (ח) ד"ה ודברי ובי' מכלל דהבריו נמי; (ט) ד"ה איתמא לחבלה ממש שבוכה ע"מ לחבלה; (י) ד"ה ודברי ובי' מכלל דהבריו נמי; (יא) ד"ה איתמא לחבלה ממש שבוכה ע"מ לחבלה; (יב) ד"ה ודברי ובי' מכלל דהבריו נמי; (יג) ד"ה איתמא לחבלה ממש שבוכה ע"מ לחבלה; (יד) ד"ה ודברי ובי' מכלל דהבריו נמי; (טו) ד"ה איתמא לחבלה ממש שבוכה ע"מ לחבלה; (טז) ד"ה ודברי ובי' מכלל דהבריו נמי; (יז) ד"ה איתמא לחבלה ממש שבוכה ע"מ לחבלה; (יח) ד"ה ודברי ובי' מכלל דהבריו נמי; (יט) ד"ה איתמא לחבלה ממש שבוכה ע"מ לחבלה; (כ) ד"ה ודברי ובי' מכלל דהבריו נמי.

מוסף רש"י

פחסה. הכה עליו ישראל כפיטו עד שממנעה לזרעה אצל לא שמתה כלס (לעיל מ"ב). גררה. כפיט וצולה (לעיל מ"ג). גרוטאות. תמיכות סוף (בבב"ר י"ג). אם עד שלא נתן מעות יחזיר. דלא קמיה ולא מתייב לקטרה (לעיל מ"ד). דמשיכה איה קונה (בבב"ר ס"ח). יולדך הגאה לים המלח. דעבודת כוכבים נד' ישראל איה עטלה עולמית (לעיל מ"ד). ולמסקל דמי (לעיל מ"ד).

רבינו חננאל

ב"ר לא נצרכה כגון שיש לו בה שותפות כו'. איכא דמתני לה אבריתא. ר' שמעון בן מנסיא אומר עבודת כוכבים של ישראל אינה בטלה עולמית. ואפילו יש לעבוד כוכבים בה שותפות וקמ"ל ישראל מועתא דנפשיה פלח לה לעבודת כוכבים. וכי מבטיל לה עובד כוכבים לא מבטיל לה עובד חלוקא דנפשיה. אבל חלוקה דירשאל לא מצי מבטיל ליה. ירושלמי ועבודת כוכבים שעבדה ישראל אין לה בטילה עולמית: ומתני' כיצד מבטלה. קטע ראש אונה. קטע ראש חוטמה. ראש אצבעה. פחסה כגון שהעביר צורת פניה ונראית כעין טס אע"פ שלא חסרה בטילה. אבל רקק או השתין בפניה או זרק בה צואה לא בטלה. מאי טעמא דבשעת כנסו

רבי ישמעאל פרק רביעי עבודה זרה

א"ר הייל לא נצרכה אלא שיש לו. ישראל שותפות בה (ו) והא גופה לא אצטרך לאשמעינן דהא נמי פשיטא שאינו יכול לנטל חלקו של עובד כוכבים שאפילו שלו אין יכול לנטל אלא למידק מינה ישראל הוא דלא מבטיל חלק העובד כוכבים אצל עובד כוכבים יכול לנטל חלק עצמו ולא אמרינן כי היכי דחלקו של ישראל לא צטיל חלק של עובד כוכבים נמי לא צטיל: שיש לו לעובד כוכבים זה שותפות. אפילו צטיל עובד כוכבים חלקו הוא דישאל לא צטיל: וקמ"ל ישראל אדעתא דנפשיה פלח. ולא תלי דעת עובד כוכבים: מתני' פחסה. מיעכה צקורנס: גררה. כפיט סמוך והשליך: אינה צטילה. דלפוס שעתא רתח עלה והדר פלח לה. כל הני צטילי צעוד כוכבים קמיירי: גמ' שפחסה צפניה. וקלקל זרעה: מנהגי מיני. דהדר פלח לה: וקלל כמלכו. מקלל את עבודת כוכבים שלו ומבזה אותה: ופנה למעלה. לכו למעלה לשמים: ואל ארץ יצט חזור ועובד עבודת כוכבים שלו: ועירי משמיה דרבי יוחנן ור' ירמיה בר אבהו משמיה דרב. פליגי צטעמא דמתני': סתם לוקמי מתנת אורפיס הן: צורך עובד כוכבים. שמכרה עובד כוכבים לצורך חזירו והנה קאמרי רבנן דלא צטלה דסבר המוכר כיון דלוקח זה עובד כוכבים הוא פלח לה ולא תבר לה: אצל מכרה עובד כוכבים לצורך ישראל מקמתא צטלה מדעתיה דמידע ידע דהאי תבר לה: נראין דרבי שמכרה לצטלה דציטל: ודברי חזירי. דלא צטיל כשמכרה לעובדה. ומדקמי נראין דרבי זהא אצל דברי חזירי אין נראין זה מכלל (ו) דחבריה נמי צלחצלה פליגי ומדקאמר נראין דברי חזירי צלעובדה אצל דרבי אין נראין זה מכלל דלחיה נמי עלה פליג וה"ק אני שמעתי בשמיהו צטיל והן שמעו פליגי נראה לא צטיל ונראית שמעתי משמועת חזירי צלחצלה ושמעתי חזירי משמועתי צלעובדה: אינימא לחבלה ממש. (ו) שנתנה ע"מ לחבלה: מ"ט דמ"ד צטיל צלעובדה הא צהדיא אמר ליה לשם עבודת עובדים אלמא לא אפקיה מוכר מכלל עובדי כוכבים: ומ"ט דמ"ד לא צטיל צלחצלה הא ודאי צטלה מדעתיה: ומנו צורך ישראל. והאי סתמא וצין ליה ודקאמרי רבנן דלא צטיל מימר אמר (ו) האי צורך ישראל הדר מוצין לה לעובד כוכבים ופלח לה ור' סבר כיון דצורך ישראל הוא מידע ידע האי עובד כוכבים דסתמא חבולי מעביל לה וממיתה כבור: לא. לעולם צורך ישראל אפילו לרבנן צטיל והאי דקאמר ר' נראין דרבי כשמכרה לעובדה הן. ולישנא דמלתא דיקא הכי מדלח קמי ונראין דברי חזירי אלא ודברי חזירי נראין דרישא לחזיריו קאמר נראין הלכך אי הוה תני סופא ונראין הוה משמע ונראין דברי חזירי לי צלעובדה וא"כ במאי פליגי: גרוטאות. שברי כספים: אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר. לעובד כוכבים ויצטלה ואחר כך אם ירצה יקחנה ממנו. ואע"ג דמשך לא אמרינן עבודת כוכבים של ישראל היא (ו) ואינה צטילה דהא משיכה צטעות הואי דלא ידע שיש בהן עבודת כוכבים: אם משנתן מעות משך יולך. הגאה לים המלח ואין רשאי להחזירה לעובד כוכבים ולעול מעותיו ואע"ג דמשיכה צטעות הואי דלא ידע דמי כי עד שקלינהו מיחוי כמאן דמוצין. אלמא אע"ג דוצין עובד כוכבים לישראל קמתי אסורה דלא צטלה: אי אמרש בשלמא כו' אלא אי אמרש לצורך ישראל דברי הכל צטלה הא. מתנימין דישאל הוי לוקח וקמתי יולך לים המלח מני: שאני הסס דהאי עובד כוכבים אדעתא דעבודת כוכבים לא וצין. לא ידע שיש שם עבודת כוכבים אצל היכא דצין עבודת כוכבים לצדה לצורך ישראל דברי הכל צטלה מדעתו: לוח עליה. עובד כוכבים אפילו מצורך ישראל: או שגפלה עליה מפולח. ואינו חש לפנותה: או שגנזוה ליטטי. ואינו מחזר אחריה: כמלחמת

אברא בצורה ישראל. * לאו דווקא צורך דלפי' שאינו צורך נמי

דכל ישראל לגבי עבודת כוכבים כצורפין מדמתיב מהלוקח גרוטאות ואי כשאינו צורך אסור מאי קפריך דלמא צשאנו צורך איירי אלא אידי דנקט צורך עובד כוכבים נקט נמי צורך ישראל: אן דרמא בין בזה ובין בזה מהדוקת. פירוש וה"ק אף צורך ישראל הריצ"ן גרים תיקו והדר גרים מימזי צ"ר נראין כו' ומתיב למ"ד מחלוקת צורך עובד כוכבים אלמא צין צו וצין צו מחלוקת אצל ליכא למימר דלמיפשט צעין אחי וקא מוכח דצמרויהו פליגי כדמשמע מתוך פ"ה דל"כ כי קמשי לחדות (ב) שאין דוקא ולא פליגי אלא צדחא כלומר לצורך עובד כוכבים א"כ מקשי למ"ד צורך ישראל פליגי והוה ליה למימר מינח למ"ד צורך עובד כוכבים מחלוקת אלא למ"ד צורך ישראל דוקא מחלוקת היכי לישני דאין לומר דלישני נראין דרבי לי צמכרה לצדה ודברי חזירי צמכרה לעובדה דהכי הוה ליה לשנוי ועד דאין זה מעין מקומות אחרים צהמוכר הספינה (צ"ג דף ע"ג). גבי הקדש וכן צפרק קמא דמולי (דף י"ג). גבי אשפה שצשוק ומיהו יש ליישב הגירסא כמו שהיה צספריס וכפ"ה וצא לפשוט הצעיא וקאמר הכי ת"ש א"ר נראין כו' אלמא צורך ישראל נמי פליגי ואיפשטא צעין דצין צו וצין צו פליגי ותקשי למ"ד צורך עובד כוכבים דוקא פליגי דלא תמא צרייתא (ו) כצטורה עובד כוכבים אפי' למ"ד צלעובדה עובד כוכבים דוקא פליגי יש לפרש הצרייתא כן ומיהו הפשיטות לא נדחית דלמ"ד צורך ישראל פליגי והא אף צורך ישראל קאמר ונ"ל דהוה עיקר דודאי הפשיטות לא נדחית דלגירסת הריצ"ן נמי יש להקשות אמאי קאמר תיקו הא (ב) כמ"ד צורך ישראל מחלוך אי אפשר ליישב הצרייתא אם לא שאמר צין צו וצין צו מחלוקת ולא קשיא דקאמר תיקו ופשיט צמר הכי דהכי אשכחן צפרק צמרא (דף ס"ח).

אם

לעובדה אבל לחבלה מודו לי מיתבי צ"ה חלוקה גרוטאות מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר אם משנתן מעות משך יולך לים המלח אי אמרת בשלמא אע"ג דמשך לא אמרינן עבודת כוכבים של ישראל היא (ו) ואינה צטילה דהא משיכה צטעות הואי דלא ידע שיש בהן עבודת כוכבים: אם משנתן מעות משך יולך. הגאה לים המלח ואין רשאי להחזירה לעובד כוכבים ולעול מעותיו ואע"ג דמשיכה צטעות הואי דלא ידע דמי כי עד שקלינהו מיחוי כמאן דמוצין. אלמא אע"ג דוצין עובד כוכבים לישראל קמתי אסורה דלא צטלה: אי אמרש בשלמא כו' אלא אי אמרש לצורך ישראל דברי הכל צטלה הא. מתנימין דישאל הוי לוקח וקמתי יולך לים המלח מני: שאני הסס דהאי עובד כוכבים אדעתא דעבודת כוכבים לא וצין. לא ידע שיש שם עבודת כוכבים אצל היכא דצין עבודת כוכבים לצדה לצורך ישראל דברי הכל צטלה מדעתו: לוח עליה. עובד כוכבים אפילו מצורך ישראל: או שגפלה עליה מפולח. ואינו מחזר אחריה: כמלחמת

עין משפט

ג"ר מצוה
ל"א א ב מ"י פ"ח מהל' עבודת כוכבים הל' ט סמג לרין מה טו"ע י"ד ס"י קמו טעף ג: ג"ג א מ"י שם הל"י י טור ט"ע שם טעף ז: ב"א ד מ"י שם טו"ע שם טעף ח: ב"ב ה מ"י שם טו"ע שם טעף ז: ב"ג ו מ"י שם טו"ע שם טעף ח וע"ש: ב"ד ז מ"י שם פ"ח הל"י שם סמג שם טו"ע שם טעף ג: ב"ה ח מ"י שם פ"ח הל"י שם סמג שם טו"ע שם טעף ט:

תורה אור השלם

1. וְעָבַר בָּהּ נִקְשָׁה וְיָעֵב וְיָדָהּ כִּי יִרְעַב וְהִתְקַצֵּף וְקָלַל בְּמַלְכוֹ וּבְאֱלֹהֵי וְהָקָה לְמַעְלָה: וְאֵל אֲרָץ יָבִיט וְהָבָה צָרָה וְחֻשְׁבָּה מַעֲוֵן צוֹקָה וְאֶפְקָה קְנֻדָּה: ישיעיהו ח כא-כב

רבינו חננאל (המשך)

עבד לה הכי כי הדר ומשחכת חמתו והדר יעבדו לה כדחכיב והיה כי ירעב והתקצף וקלל במלכו ובאלהיו ופנה למעלה וכתיב בתריה ואל ארץ יביט והנה צרה וחשבה מעוף צוקה ואפילה מנודה: פסיקא מכורה או משכנה ר' אומר ביטל וחכ"א לא ביטל. איבעא להו כשמכרה לצורך ישראל מחלוקת ר' וחכמים. אבל אם מכרה לצורך עובד כוכבים דברי הכל לא ביטל. או דלמא בין בזה ובין מחלוקת. ת"ש דאמר ר' נראין דברי לרבנן כשמכרה לחבלה. ומאן נהו צורך ישראל שאף חכמים לא נחלקו עלי אלא כשמכרה לצורך עובד כוכבים דאיכא למימר לעובדה [מכרה]. אבל לחבלה מודו לי. והיחוי חלוקה גרוטאות מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך הוי זה יחזיר. משנתן מעות משך יולך לים המלח. אי אמרת בשלמא כוכבים של ישראל אם מכרה לו פליגי. ורבנן אמרי לא ביטלה. הא מני רבנן היא ומשום הכי כיון שקנאה יולך לים המלח שעדיין לא ביטלה. וכיון שקנאה ישראל אין לה בטילה עולמית. אלא אי אמרת מכרה לצורך ישראל דברי הכל ביטלה. אמאי יולך לים המלח. הא כבר ביטלה. ופרקינן כי אמרינן בצורך ישראל ד"ה ביטל (ב) בפירוש עבודת כוכבים. אבל הכא אדעתא דגרוטאות וצין אבל אדעתא דעבודת כוכבים לא זבין. פי' גרוטאות שברי כלי מתכות: ת"ל לוח עליה או שגפלה עליה מפולח או גבחה לטטין או הניחיה בעלים והלכו להם למדינת הים.

אם

לעובדה אבל לחבלה מודו לי מיתבי צ"ה חלוקה גרוטאות מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר אם משנתן מעות משך יולך לים המלח אי אמרת בשלמא אע"ג דמשך לא אמרינן עבודת כוכבים של ישראל היא (ו) ואינה צטילה דהא משיכה צטעות הואי דלא ידע שיש בהן עבודת כוכבים: אם משנתן מעות משך יולך. הגאה לים המלח ואין רשאי להחזירה לעובד כוכבים ולעול מעותיו ואע"ג דמשיכה צטעות הואי דלא ידע דמי כי עד שקלינהו מיחוי כמאן דמוצין. אלמא אע"ג דוצין עובד כוכבים לישראל קמתי אסורה דלא צטלה: אי אמרש בשלמא כו' אלא אי אמרש לצורך ישראל דברי הכל צטלה הא. מתנימין דישאל הוי לוקח וקמתי יולך לים המלח מני: שאני הסס דהאי עובד כוכבים אדעתא דעבודת כוכבים לא וצין. לא ידע שיש שם עבודת כוכבים אצל היכא דצין עבודת כוכבים לצדה לצורך ישראל דברי הכל צטלה מדעתו: לוח עליה. עובד כוכבים אפילו מצורך ישראל: או שגפלה עליה מפולח. ואינו מחזר אחריה: כמלחמת

אם

לעובדה אבל לחבלה מודו לי מיתבי צ"ה חלוקה גרוטאות מן העובדי כוכבים ומצא בהן עבודת כוכבים אם עד שלא נתן מעות משך יחזיר אם משנתן מעות משך יולך לים המלח אי אמרת בשלמא אע"ג דמשך לא אמרינן עבודת כוכבים של ישראל היא (ו) ואינה צטילה דהא משיכה צטעות הואי דלא ידע שיש בהן עבודת כוכבים: אם משנתן מעות משך יולך. הגאה לים המלח ואין רשאי להחזירה לעובד כוכבים ולעול מעותיו ואע"ג דמשיכה צטעות הואי דלא ידע דמי כי עד שקלינהו מיחוי כמאן דמוצין. אלמא אע"ג דוצין עובד כוכבים לישראל קמתי אסורה דלא צטלה: אי אמרש בשלמא כו' אלא אי אמרש לצורך ישראל דברי הכל צטלה הא. מתנימין דישאל הוי לוקח וקמתי יולך לים המלח מני: שאני הסס דהאי עובד כוכבים אדעתא דעבודת כוכבים לא וצין. לא ידע שיש שם עבודת כוכבים אצל היכא דצין עבודת כוכבים לצדה לצורך ישראל דברי הכל צטלה מדעתו: לוח עליה. עובד כוכבים אפילו מצורך ישראל: או שגפלה עליה מפולח. ואינו מחזר אחריה: כמלחמת

עין משפט
נר מצוה

נג:

אם עתידין לחזור במלחמת יהושע אינה במלכה עולמית. הא נקטו עולמית משום מסקנה להגב ארומיה קמ"ל כדרכ יהודה משום דהויא עבודת כוכבים של ישראל כדמסיק דללו עבודת כוכבים של עובד כוכבים יש לה זיטול דהא ודאי עובד כוכבים שהניח עבודת כוכבים אע"פ שדעתו היה לחזור ולא בטולה יכולה להתצטל ע"י עובד כוכבים אחר ומה שפירש רש"י נמי בצמוך הרי היא כמלחמת יהושע שדימו העובדי כוכבים לחזור לא פירש כן אלא ליישב הלשון של הרי היא כמלחמת יהושע כי אותה (ה') אינו תלוי שדימו לחזור צומה שלא נמצנלה לעולם אלא מפני שעזדוס לדעת ישראל כדמסיק אלא נצק דומה כלומר דעתם לחזור כמו שהיו האמוריים דעתם לחזור ולהכי פריך למה לי למתלא כמלחמת יהושע כיון שטעם מלחמת יהושע אינו תלוי דעתם לחזור אלא משום שעזדוס לדעת ישראל ומסיק כדכז יהודה והאה ודאי קאי עולמית כדפרישית לעיל: **דאי תנא ליה הוה אמינא מדלא ובנה לא במלכה**. משמע דלמיה כ"י דאי לרבנן אפי' זכנה לא בטולה ועוד מדתלי טעמא צעתידין לחזור דאי לרבנן אפי' אינן עתידין לחזור לא עדיף ממכרה ומכאן יש להוכיח דהא דלמר לעיל משכנה דייטטל ל"י היינו (1) כיון שגשקעה דאי לא נשתקעה מודה ר' ללא נטייל כיון דדעתו לחזור: **ובא עובד כוכבים והשתחוה**. פי' לאותה לצינה לעלמה שזקף ישראל אצל צה העובד כוכבים וזקף אחרת והשתמוה לה אינה נאסרת בעלמא סגו להו אלא מדפלתו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודת כוכבים. וכל עבודת כוכבים דעבדו שליחותיהו דישאל קא עבדי. ולפיכך אסיננהו רחמנא. הכא נמי ישראל שזקף עובד כוכבים גלי דעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים. ועובר כוכבים בא והשתחוה לה שליחותיה דישאל קא עבד. והדתיא ודלמא בעגל בלחוד ניחא להו לישראל במידי אחרינא לא ניחא להו. לא ס"ד דכתוב אלה אלהיך ישראל. מלמד שאיוו לאלוהות הרבה. אי הכי לת עבודת כוכבים דבהדי עגל ליחסרו שאר עבודת כוכבים לא ליתוסרו. ופרקינן מאן מוכח כלומר מי מודיע איהו מוקדם. ואיהו מאחרי כן: "ירושלמי השתחויה אינה מותרת אלא על אבני בית המקדש רבי יונה רבע על טיטוריה. ר' אחא רבע על טיטוריה. ר' אבהו רבע כי אורחיה א"ר יוחנן ל"י חייא בר אבא שביעאה והדין מקצתא מן גביכון מפשיטותא דתניננח וערבתא דיומא שביעאה והדין מקצתא ואחייא כי הא דאמר לא התירו השתחויה אלא לתענית צבור בלבד ובלבד על הצד. וכל מי שאינו כשר כיהושע שאם יפול על פניו יאמר לו הקב"ה קום לך. אלי יפול. ובלבד יחד על הצבור: **מתני'** עבודת כוכבים שהניחיה עובדיה בשעת שלום מותרת. פי' כגון שהניחה וביטלה בשעת מלחמה אסורה בית נמרוד כעבודת כוכבים שהניחה עובדיה בשעת שלום ומותר. ואע"י דכתוב ויפץ ה' אתם משם וכשתע מלחמה דמיא הנחתם. כיון דאי הוו בעו למהדר הוו הדין כיון דלא הדין בטולי בטולה: **מתני'** ביטוסאות של עובד

אם עתידין לחזור במלחמת יהושע אינה במלכה עולמית. הא נקטו עולמית משום מסקנה להגב ארומיה קמ"ל כדרכ יהודה משום דהויא עבודת כוכבים של ישראל כדמסיק דללו עבודת כוכבים של עובד כוכבים יש לה זיטול דהא ודאי עובד כוכבים שהניח עבודת כוכבים אע"פ שדעתו היה לחזור ולא בטולה יכולה להתצטל ע"י עובד כוכבים אחר ומה שפירש רש"י נמי בצמוך הרי היא כמלחמת יהושע שדימו העובדי כוכבים לחזור לא פירש כן אלא ליישב הלשון של הרי היא כמלחמת יהושע כי אותה (ה') אינו תלוי שדימו לחזור צומה שלא נמצנלה לעולם אלא מפני שעזדוס לדעת ישראל כדמסיק אלא נצק דומה כלומר דעתם לחזור כמו שהיו האמוריים דעתם לחזור ולהכי פריך למה לי למתלא כמלחמת יהושע כיון שטעם מלחמת יהושע אינו תלוי דעתם לחזור אלא משום שעזדוס לדעת ישראל ומסיק כדכז יהודה והאה ודאי קאי עולמית כדפרישית לעיל: **דאי תנא ליה הוה אמינא מדלא ובנה לא במלכה**. משמע דלמיה כ"י דאי לרבנן אפי' זכנה לא בטולה ועוד מדתלי טעמא צעתידין לחזור דאי לרבנן אפי' אינן עתידין לחזור לא עדיף ממכרה ומכאן יש להוכיח דהא דלמר לעיל משכנה דייטטל ל"י היינו (1) כיון שגשקעה דאי לא נשתקעה מודה ר' ללא נטייל כיון דדעתו לחזור: **ובא עובד כוכבים והשתחוה**. פי' לאותה לצינה לעלמה שזקף ישראל אצל צה העובד כוכבים וזקף אחרת והשתמוה לה אינה נאסרת בעלמא סגו להו אלא מדפלתו ישראל לעגל גלו אדעתיהו דניחא להו בעבודת כוכבים. וכל עבודת כוכבים דעבדו שליחותיהו דישאל קא עבדי. ולפיכך אסיננהו רחמנא. הכא נמי ישראל שזקף עובד כוכבים גלי דעתיה דניחא ליה בעבודת כוכבים. ועובר כוכבים בא והשתחוה לה שליחותיה דישאל קא עבד. והדתיא ודלמא בעגל בלחוד ניחא להו לישראל במידי אחרינא לא ניחא להו. לא ס"ד דכתוב אלה אלהיך ישראל. מלמד שאיוו לאלוהות הרבה. אי הכי לת עבודת כוכבים דבהדי עגל ליחסרו שאר עבודת כוכבים לא ליתוסרו. ופרקינן מאן מוכח כלומר מי מודיע איהו מוקדם. ואיהו מאחרי כן: "ירושלמי השתחויה אינה מותרת אלא על אבני בית המקדש רבי יונה רבע על טיטוריה. ר' אחא רבע על טיטוריה. ר' אבהו רבע כי אורחיה א"ר יוחנן ל"י חייא בר אבא שביעאה והדין מקצתא מן גביכון מפשיטותא דתניננח וערבתא דיומא שביעאה והדין מקצתא ואחייא כי הא דאמר לא התירו השתחויה אלא לתענית צבור בלבד ובלבד על הצד. וכל מי שאינו כשר כיהושע שאם יפול על פניו יאמר לו הקב"ה קום לך. אלי יפול. ובלבד יחד על הצבור: **מתני'** עבודת כוכבים שהניחיה עובדיה בשעת שלום מותרת. פי' כגון שהניחה וביטלה בשעת מלחמה אסורה בית נמרוד כעבודת כוכבים שהניחה עובדיה בשעת שלום ומותר. ואע"י דכתוב ויפץ ה' אתם משם וכשתע מלחמה דמיא הנחתם. כיון דאי הוו בעו למהדר הוו הדין כיון דלא הדין בטולי בטולה: **מתני'** ביטוסאות של עובד

רבי ישמעאל פרק רביעי עבודה זרה

כמלחמת יהושע. לקמיה פריך הא לא הדור אמוריים שיאלו להלחם עם יהושע: ה"ק אם עסידין לחזור הרי היא. אסורה כאותה עבודת כוכבים של אמוריים שיאלו למלחמה ודימו לחזור לפיכך נאסרו עבודת כוכבים שלהם כהנאה דכתיב) לא ידבק בידך מאומה מן החרס שהרי לא זיטלוס מדעתם זיילתתם: **למה ליה למיטלינהו כמלחמה יהושע**. ליתי אינה זיטליה: **מלסא אגב ארומיה קמ"ל**. לפי דרכו שהיה כריך ללמדניו שלא צטל נתן סימן לדבריו ללמדנו מתוך הסימן מילתא אחריתי לסייע לרז יהודה דלמר ישראל שזקף לצינה כ"י דילפינן אסור דעבודת כוכבים מאותן שצימי יהושע לכל דבריה: להשמוסו לה. ולא השתמוה לה זכא (א) העובד כוכבים והשתמוה לה אסורה אע"פ שאינה שלו: **ומנן דאסרה**. אע"פ שאינה שלו: א"ר אלעזר וכו'. אלמא ממלחמת יהושע יליף: **ואשריהם תשרפון**. אלמא אילנות נמי אסירי ומכדי הארץ וכל הממוכר לה ירושה לישראל היא מאכזותיהם שהרי לאצרהם נאמר כי לך חטננה" וגויס צבאו אחרי כי לא יכלו לאסרן כשהשתחויה: וא"י משום אשירות דמעיקרה היו קודם שניתנו לאצרהם ולא ידעינן הי נינהו: **מכדי עזודם כוכבים של עובד כוכבים זיטול סגי לה**. וקיימא לן (2) (לקמן דף סד) עובד כוכבים מצטל עבודת כוכבים על כרחו ליכפינהו לעובדי כוכבים וליצטלינהו: **שליחותיהו עבדי**. הלכך הו"א עבודת כוכבים של ישראל ואינה זיטליה עולמית: **צמידי אחרינא לא**. ניחא לכו ולא אסרי אשירות דהא לאו שליחותיהו הוה: **כל דכדי עגל**. אותן אשירות שהיו צלותו הזמן יאסרו דשליחותיהו הוה אצל הנעבדות מכאן ואילך שחזרו כשתשובה לאו שליחותיהו הוה: **מאן מוכח**. מי יודע איזו היתה צלותה שעה ואחיה נעבדה אחרת כן: **מתני'** **שעשע עובדיה**. דאין דעתם לחזור: **שעשע שלום מותרת**. הוילא וילאו לדעת ולא נטולה עמהם זיטליה: **זימוסאות של מליכס**. אצני גזית המתוקנין כדכך מהלך המלך וכשהמלך עובר מושיצין שם עבודת כוכבים והוא משתמוה לה: **מפני שמעמידין אותם**. כלומר מפני שצריך להעמידה בשעה שהמלכים עוברים שאינן מוכנות למושצ עבודת כוכבים כל שעה אלא לאותה שעה. ולקמן פריך ומשום הכי מותרין כתמיה: **גמ' ציט נמרוד**. מגדל שבנו דור הפלגה לעבודת כוכבים ונמרוד היה מלך עליהם: **דכי דדרינהו רחמנא**. שנאמר(3) ויפץ ה' אותם: **ומהלגין כידך אחרת**. ואין חוששין להן הלכך לאו משמשי עבודת כוכבים חשיציי: **לא איכפס ליה**. לעובד כוכבים אי נצבר דאכתי חזי למושצ עבודת כוכבים: **שקלי האי**. זימוס מאחר שנפגם ושדו ליה לצראי ומיימי אחרינא: **מוצת**. שמקריצין מוצת שמקריצין עליו דנפרוש מיניה:

מאין

תורה אור השלם

- ↑ וגמרתם את מקוהבתם ושרבתם את מצבתם ואשריהם תשרפון כאש ופסילי אליהם תגדעון ואבדתם את שגם מן המקום ההוא:
- ↑ ויקח מנדרם ויצר אתו בקרש ויעשורו עגל מקבה ויאמרו אלה אליהיך ישראל אשר העלוק מארצן מצרים: שמות לב ד

דברים יב ג

הגהות הב"ח

- ↑ גם' אינה זיטליה עולמית וצריכא ניצ כן היא גיכמת תמוס: (א) שם אי בעו להמיה: (ב) רש"י ד"ה להשתוות לה וכו' זכא עובד כוכבים והשתמוה לה אסרה אע"פ: (ד) ד"ה מכדי וכו' וקיימא לן לעיל עובד כוכבים ניצ דף קג ע"א: (ה) רוב' ד"ה אס וכו' כמלחמת יהושע כי אותה שלא נתבטלה לעולם אינו תלוייה במה שזימו לחזור אלא מפני שעבדו כ"ל: (ו) ד"ה דאי וכו' היינו כגון שגשקעה: (ז) ד"ה והולכס ומכאן וכו' מושעין להם:

מוסר רש"י

מסורת הש"ם

- ↑ לעיל מו, ט) (שי' מוס' ר"ה י"א ולא קצרי וכו'), (ב) (ב"ב קט:), (ד) סנהדרין כג, ע"ש, (ה) (לעיל מא' מט:), (ו) (ב"ב קע"א: מולין סח:), (ז) (לעיל מא' מט:), (ח) (מוספ' פ"ו הי"ב), (ט) (דברים ג'), (ו) (בראשית י"ג), (ז) (בראשית י"א),

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נעשית ונאסרת לדברי הכל, והך זקופה נקטק משום גלוי דעתא הוה, דאי לא וקפטו ישראל לשם עבודת כוכבים לא מיתסר,א, דכיון דשל ישראל הוא אינה נאסרת כהשתחוואתו של עובד כוכבים שהרי אינה שלו (לעיל מו,).
- ↑ לאלוהות אחרים וקבלו עליהם (סנהדרין טו,).
- ↑ ביבוסיותא. כגון שליטי לגונך עבודת כוכבים וקורין לו אלטי, ומאי זימוס צימה של אבן אחת ומקריב זמחוס, דהוי חשמי דתשמיש (לעיל טז,).

מסורת הש"ם

- ↑ לבינה זידי אדם נע

